

Plenum

Onsdag 19.6.2019 kl. 14.02—15.26

4. Verksamhetsberättelse för Folkpensionsanstaltens fullmäktige 2018

Berättelse B 9/2019 rd

Remissdebatt

Förste vice talman Tuula Haatainen: Ärende 4 på dagordningen presenteras för remissdebatt. Talmanskonferensen föreslår att ärendet remitteras till social- och hälsovårdsutskottet.

För remissdebatten reserveras högst en timme. Vid behandlingen av ärendet följer riksdagen det för ärenden med tidtabell överenskomna förfarandet.

Debatt

14.06 **Sari Sarkomaa kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Esittelen Kelan valtuutettujen toimintakertomuksen vuodelta 2018. Kelahan on eduskunnan alainen ja valvonnassa oleva itsenäinen sosiaaliturvalaitos, ja Kelan valvontaa hoitavat eduskunnan nimeämät valtuutetut ja valtuutettujen nimeämät tilintarkastajat.

Kelan etuudet maksetaan Kelan etuusrahastoista, joiden kuluista tänä päivänä vastaa 80-prosenttisesti valtio ja 16 prosentista työnantajat ja vakuutetut sekä kunnat sitten pieneltä osaltaan. Kelan etuusmenot olivat kertomusvuonna eli viime vuonna lähes 15 miljardia euroa.

Kelan valtuutettujen tavoitteena on ollut se, että toimintamenot pysyisivät alle 3 prosentissa kokonaiskuluista, ja tähän asti tässä ollaan onnistuttu, mutta edelliskaudella toimintamenot nousivat jo 3,4 prosenttiin, ja ne ovat jo yli 500 miljoonaa. Huomenna saamme lisätalousarvion, jossa tuodaan lisävoimavaroja Kelan toimintamenoihin, ja tältä osalta Kelan valtuutettujen puheenjohtajana sanon, että on välttämätöntä, että Kelan toimintakyvyttä ja maksukyvyystä pidetään huolta, mutta myös Kelan toiminnan vaikuttavuudesta ja tehokkuudesta on huolehdittava.

Valtuutetut ovat kokoontuneet kertomusvuonna kymmeneen yleiskokoukseen, ja nostan esille tässä esittelypuheenvuorossani joitakin asioita kertomusvuodelta. Täällä on paljon uusia kansanedustajia, ja totean, että tämä kertomus koskee Kelan valtuutettujen toimintaa ja tämän kertomuksen liitteinä ovat sitten myöskin koko Kelan toimintakertomus ja keskeiset tutkimustulokset Kelan tutkimuslaitoksesta.

Sitten keskeisiin asioihin. Kelan hankinnoista totean sen, että Kela on julkinen ostaja, jonka tulee noudattaa hankinnoissaan hankintalainsäädäntöä, ja Kela teki todellakin kertomusvuonna parisataa hankintapäätöstä, mutta näistä hankinnoista valtuutetut käsittelevät erityisesti vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluita, Kelan korvaamia taksimatkoja ja sitten kuntoutuksen terapiahankintoja.

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

Tulkkauspalveluthan kilpailutettiin jo vuonna 2017, mutta koska tähän hankintaan kohdistui niin paljon kritiikkiä niin palvelun käyttäjiltä kuin myöskin kansanedustajien tasolta ja eri tahoilta, niin siksi valtuutetut ja myöskin Kelan sisäinen tarkastus kävivät kilpailutuksen läpi. Mitään juridista huomauttamista ei löytynyt, mutta se, mikä tuli selväksi, on se, että kilpailutus ei ole ehkä se paras tapa Kelassa järjestää tämäntyyppisiä palveluita, ja sen takia Kelan pääjohtaja esitti, että lainsäädäntöä muutettaisiin sillä tavalla, että eräät Kelan järjestämät palvelut, kuten tulkkauspalvelut, siirrettäisiin rekisteröitymismenettelyyn, ja käytännössähän tämä tarkoittaisi sitä, että Kela määrittelisi hinnan ja laadun ja palveluntuottajat voisivat rekisteröityä Kelan palvelunjärjestäjiksi ja sitten palveluun oikeutetut henkilöt voisivat itse valita palveluntuottajan. Eli käytännössä siirryttäisiin Kelassa valinnanvapausmalliin.

Kela kilpailutti toimintavuonna myös useita kuntoutuspalveluita, ja tällä valtuutettujen kaudella me olemme vahvistaneet Kelan valtuutettujen valvojan roolia teettämällä ulkopuolisia selvityksiä, ja kertomusvuonna teetimme selvityksen Kelan terapiapalveluhankinnoista, ja sanon, että hyvä, että teitimme tuon selvitysraportin. Tuo raportti sisälsi 14 suositusta Kelan tekemän kilpailutuksen kehittämiseksi. Siinä suositellaan Kelan hankintastrategian, hankintaohjeiden ja hankintatoimen uudistamista. Lisäksi selvityksessä kehoitetaan vahvistamaan asiakasnäkökulman ja asiakastarpeen ymmärtämistä, hyviä hankintajia kilpailutuskäytäntöjä, markkinavaikutusten riittävää huomioonottamista sekä vastuullisuutta, ja myöskin Kelan riskienhallintaa suositeltiin uudistettavaksi. Eli merkittäviä huomioita tuli. Kelan valtuutetut vastaanottivat tämän ulkopuolisen arviointiraportin, ja pyysimme Kelan hallitusta käsittelemään tämän ja tekemään myöskin toimenpide-ehdotukset, miten Kelan toimintaa parannetaan. Kelan hallitus ei vielä ole näitä suosituksia ehtinyt tehdä, mutta seuraava Kelan yleiskokous tulee saamaan hallitukselta nämä parannusehdotukset.

No, valtuutetut ovat käsitelleet Kelan korvaamia taksimatkoja ja niihin liittyviä hankintoja. Me olemme seuranneet tiiviisti palveluiden toteutumista ja laatua ja edellyttäneet Kelan puuttuvan viipymättä esille tullessiin palvelupoikkeamiin, kuten puhelinpalveluiden pitkiin jonotusaikoihin sekä puutteelliseen kuljetusten toimitusvarmuuteen. Ajoittain seurasimme viikoittain tuon palvelun kehittämistä, ja voin tässä todeta, että palvelutaso parani syksyn 2018 aikana kaikkien maakuntien alueilla täysin tai lähestulkoon sopimuksen mukaiseksi lukuun ottamatta Uudenmaan maakuntaa, jossa palveluita ei saatu toimimaan. Tämän takia sitten Kela ja palveluntuottajat sopivat, että sopimus päätetään, ja kilpailutus tehtiin sitten uudestaan, mutta se menee sitten seuraavalle toimintakertomuskaudelle.

Kelan valtuutettujen tavoitteena on myöskin ollut Kelan toiminnan avoimuuden lisääminen, ja omalta osaltamme olemme toimineet tässä. Olemme esimerkiksi laittaneet julkisesti nettiin Kelan valtuutettujen kokouksen esityslistan ja pöytäkirjan ja edellyttäneet tätä myöskin Kelan hallitukselta, koska Kelan toiminnan avoimuutta ollaan vahvasti peräänkuulutettu, ja Kelan hallitus on nyt myöskin noudattanut meidän suositustamme.

Arvoisa puhemies! Kelan henkilöstö on kasvanut erityisesti perustoimeentulotuen siirron myötä. Toimintakertomusvuonna Kelassa oli töissä 7 700 toimihenkilöä, ja se on jo 460 henkilötyövuotta enemmän kuin edellisenä vuotena. Me valtuutetut olemme pitäneet tärkeänä, että Kela on esimerkillinen työnantaja, ja pidän hyvänä sitä, että työhyvinvoinnin tunnusluvut ovat kääntyneet kasvuun organisaatiouudistuksen notkahduksen jälkeen ja yleisesti Kelan henkilöstö pitää Kelaa hyvänä työpaikkana. Heikoin arvosana on uudistamisella. Merkittävä osa henkilöstöstä ei pidä Kelaa kovin modernina organisaationa, joka

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

toimisi taloudellisesti tehokkaasti tai ekologisesti vastuullisesti, ja tämä on merkittävä huomio, joka Kelan hallinnon on syytä ottaa huomioon.

Sitten asiakaspalvelusta ja palveluverkosta, jota valtuutetut seuraavat — kansanedustajat tästä usein kysyvät: Me olemme pitäneet tärkeänä Kelan palveluiden hyvää saatavuutta. Kertomusvuoden lopussa palvelupisteitä oli 161 ja sitten pienempiä asiointipisteitä oli 138, ja palvelupisteissä palveltiin 2,6 miljoona kertaa. Erityisen tärkeänä olemme pitäneet sitä, että asioida voi muuallakin kuin netissä. Kelan nettipalvelut ovat kasvaneet: jo 70 prosenttia hakemuksista on tehty verkossa ja vain 30 prosenttia paperilla ja noin 1 prosentti suullisesti. Valtuutetut ovat vahvasti vieneet sitä viestiä, että pitää olla vaihtoehtoja — on mahdollisuus mennä toimistoon, varata aika tai saada sitten puhelimitse neuvontaa — niin että jokainen voi käyttää palveluita ja saada tarvitsemansa etuudet.

No, mitä merkittävää sitten kertomusvuonna oli?

Kela vahvisti it-osaamistaan ja it-palvelujaan, ja Kelaan perustettiin myöskin it-keskus. It-keskuksen johtajaksi valittiin Valtiokonttorin digijohtaja Nina Nissilä, ja häntä Kelan valtuutetut myöhemmin esittivät Kelan kolmanneksi johtajaksi, kun Mikael Forss jäi eläkkeelle. Eli presidentti nimitti Nina Nissilän Kelan johtajaksi kertomusvuonna.

Asiakastytyväisyys on pysynyt 7,5:ssä asteikolla 0—10. Se on jämähtänyt vähän alhaisemmalle tasolle, ja tähän olemme erityisesti halunneet kiinnittää huomiota.

Arvoisa puhemies! Kelan riskienhallinta on asia, josta olemme erityisesti olleet huolissamme. Kun asetimme ulkoisen arviointiryhmän arvioimaan perustoimeentulotuen siirtoa ja sen toimeenpanoa, niin siinä tuli vahvasti esille se, että Kelan riskienhallinnassa on vakavia puutteita, ja sen pohjalta Kelaan onkin perustettu koko organisaation tasolla riskienhallintaa tukeva riskienhallintaverkosto. Tämän lisäksi Kelan valvontatilintarkastusyhteisö teki Kelan riskienhallinnasta tarkastuksen ja myöskin huomasi siinä parannettavaa ja teki suositukset, ja nyt valtuutetut edellyttävät, että pääjohtaja esittelee uusille valtuutetuille, miten suositukset ovat toteutuneet.

Mutta ihan viimeisenä, vaikka aika alkaa loppua, toivon, että voin todeta sen, että Kansaneläkelaitoksen rooli on hyvin paljon muuttunut siitä, mitä se oli silloin, kun se perustettiin maksamaan kansaneläkettä. Tällä hetkellä Kela maksaa 15 miljardia euroa etuuksia, ja Kelan maksamista etuuksista valtio kustantaa 80 prosenttia. Rooli on muuttunut paljon, mutta Kelaa koskeva lainsäädäntö ei ole muuttunut sen mukana, ja sen takia Kelan valtuutetut asettivat ulkopuolisen asiantuntijatyöryhmän selvittämään todellakin, vastaako Kelan ohjaus ja valvonta sekä asemaa ja hallintoa ohjaavat lait nykypäivän tarpeita. Olemme saaneet tuon työryhmän esityksen. Se oli pääosiltaan yksimielinen, ja työryhmä esittää, että jatkossa Kelan pääjohtajan ja johtajat nimittäisi tasavallan presidentin sijaan Kelan hallitus. Tuo muutos toteuttaisi hyvän hallinnon keskeisimpiä periaatteita ja selkeyttäisi Kelan johtamisjärjestelmän lisäksi hallituksen ja pääjohtajan suhdetta. Selvitysryhmä esitti myös johtajien virkojen muuttamista määräaikaisiksi, eli ei ole mitään perustetta, että tänä päivänä Kelan johtaja nimitetään [Puhemies koputtaa] eläkevirkoihin. Ihan lopuksi haluan sanoa, että pidän välttämättömänä, että tämä valmistelutyö laitetaan käyntiin, ja pidän hyvänä, että hallitusohjelmassa oli myöskin kirjaus [Puhemies koputtaa] Kelan hallinnon uudistamisesta. Ja ihan viimeisenä totean sen, että Kelan valtuutetut ovat esittäneet, että eduskuntaryhmät nimeäisivät parlamentaarisen työryhmän tätä uudistusta viemään eteenpäin, ja toivon, että ryhmien puheenjohtajat tuon työryhmän asettavat.

Tässä joitakin nostoja tästä kertomuksesta. — Kiitos.

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

14.19 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa rouva puhemies! Aluksi haluan kiittää edustaja Sarkomaata mielenkiintoisesta ja hyvästä, kattavasta esittelystä.

Keskustapuolue on puolue, joka haluaa pitää sairaiden, vammaisten ja vanhusten puolta ja heistä huolta. Täällä eduskunnassa kaksi kuukautta toimittuani olen huomannut sen, että me kaikki haluamme pitää heikoimmista huolta. Ne eivät ole olleet vain vaalipuheita, vaan se on meille kaikille sydämenasia. Päämäärä meillä on yhteinen: luoda yhteiskunta, jossa jokaisesta pidetään huolta. Keinot tosin vaihtelevat, ja niiden yhteensovittamisessa tarvitaan juuri keskustelua, jota nytkin voimme käydä, ja yhteistyötä.

Kelan valtuutettujen kertomus on tärkeä dokumentti, koska se antaa huolenpitoon suuntaviivoja. Esimerkiksi Kelan kuntoutuksen ja taksipalvelujen saatavuudessa on parannettavaa. Toivoisi, että voisimme saada nykyistä paremmin kuntoutusta myös yli 65-vuotiaille. Moni työhön ylittänyt hyötyisi kuntoutuksesta ja kaipaa sitä. Haluan tuoda myös sen esille, että arvostan sitä, että Kelan valtuutetut ja Kela ovat kertomuksen mukaan kuulleet herkillä korvalla kansalaisten palautteita ja keskustelleet niistä pitkin vuotta. Kelan palveluita käyttävät erityisesti kaikkein köyhimmät ja kipeimmät.

Meillä keskustassa on selkeä näkemys siitä, että meidän täytyy vahvistaa huolenpitoa heikoimmassa asemassa olevista ja että se on mahdollista vain, jos julkinen taloutemme on kunnossa. Ilman työtä ja työn tuomia verotuloja emme voi huolehtia heikoimmista. Valtuutettujen kertomuksen liitteenä oleva Kelan toimintakertomus toteaaakin, että sosiaaliturvan suurimmat haasteet liittyvät talous- ja työllisyyskehitykseen sekä siitä johtuvaan paineeseen pienentää julkisia menoja. Kertomuksessa mainitussa työttömien aktiivimallissa on ollut puutteita, mutta tavoite siinä on ollut hyvä, ja se on osaltaan myös parantanut maamme työllisyyttä.

Tämä työllistävä vaikutus tunnustetaan myös uudessa hallitusohjelmassa, jossa sovietaan, että aktiivimallin leikkurit ja velvoitteet puretaan sitten, kun työllisyysvaikutuksiltaan vastaavista toimenpiteistä on päätetty. Aktivointi on tärkeää ja kannatettavaa mutta kyykyttäminen ei, ja siksi on hyvä, että aktiivimallia jo korjattiinkin, kun puutteita havaittiin.

Nyt kun olemme saaneet hallitusohjelmaan monia Kelaa koskevia kirjauksia, pidän tärkeänä sitä, että otamme huomioon tässä toimintakertomuksessa mainitun valtuutettujen toiveen siitä, että eduskunnan valiokuntatyöskentelyyn on tärkeää saada mahdollisimman tarkka arvio siitä, miten lainmuutokset vaikuttavat Kelan resursseihin. Lisäksi valtuutetut korostavat, että lakeja muutettaessa toimeenpanijalle tulee varata riittävä aika muutokseen valmistautumiselle. Riittävä määrä työntekijöitä Kelassa on sekä Kelan henkilökunnan että asiakkaiden ja koko yhteiskunnan etu.

Kelan hoitamaan sosiaaliturvaan kuuluvat esimerkiksi lapsiperheiden tuet, sairausvakuutus, kuntoutus, työttömän perusturva, asumistuki, perustoimeentulotuki, opintotuki, vammaisetuudet ja vähimmäiseläkkeet. Hallitusohjelmassa on runsaasti näitä koskevia parannuksia, ja lisäksi päätettiin käynnistää suuri sosiaaliturvauudistus ja toteuttaa sote-uudistus. Näissä luonnollisesti Kelan rooliin tulee suuria muutoksia, ja Kela tulee olemaan niissä merkittävästi mukana. Pidän erittäin hyvänä myös sitä edustaja Sarkomaan esille nostamaa huomiota, että hallitus onkin jo huomionut ohjelmansa vaikutuksia Kelaan kohdentamalla eilen julkistetussa lisätalousarvioesityksessä 5,5 miljoonaa euroa Kelan toimintamenoihin.

Haluan puolestani kiittää Kelan valtuutettuja työstä, jota olette tehneet, ja tästä kertomuksesta. Toivon, että välitätte kiitokset myös Kelan henkilökunnalle. Kelan henkilökun-

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

ta on, niin kuin tästä toimintakertomuksesta ilmenee, joutunut sopeutumaan ja saanut sopeutua moniin muutoksiin ja venynyt suomalaisten, heikoimmassa asemassa olevien, parhaaksi. Eilen valitsimme täysistunnossa keskuudestamme uudet Kelan valtuutetut tulevalle kaudelle. Toivotan teille onnea ja siunausta tuohon tehtävään. Kelan varavaltuutetuksi valittuna luin kertomusta hyvin mielenkiinnolla ja ajattelen, että tässä on esimerkiksi juhannukseksi hyvää luettavaa meille kaikille.

14.24 Heikki Autto kok: Arvoisa rouva puhemies! Haluan minäkin kiittää edustaja Sarkomaata tämän Kelan valtuutettujen kertomuksen hyvästä esittelystä, ja kiitos myös edustaja Aittakummulle hyvästä puheenvuorosta.

Edustaja Aittakumpu tuossa esitteli laajasti näitä Kelan edunsaajaryhmiä, ja kyllähän se näin on, että Kela laajasti koskettaa jokaisen suomalaisen elämää, sen eri vaiheissa. Yksi sellainen aivan erityisen tärkeä vaihe kuitenkin on opiskeluaika, jolloin nuori ihminen rakentaa niitä valmiuksiaan, ja toisaalta hänelle myöskin muodostuu kuva siitä yhteiskunnasta, jota hän sitten osaltaan alkaa rakentamaan: kannustaako Suomi tekemään parhaansa, kannustaako Suomi tekemään työtä ja yrittämään.

Niin kuin tuolta Kelalta saaduista tiedoista voidaan lukea, niin tänäkin keväänä Kela on joutunut lähettämään 40 000 nuorelle suomalaiselle kirjeen, että heiltä peritään takaisin opintotukea, jota ovat saaneet, ja syy takaisinperintään on se, että he ovat opintojensa ohella tehneet liikaa töitä. Tämä, että Kela joutuu näitä takaisin perimään, ei tietenkään ole Kelan vika — Kelahan vain toimeenpanee niitä lakeja, joita eduskunta on säätänyt. Mutta me olemme kokoontuneet näille valtiopäiville lakeja säätämään, ja siksi haluan herätellä keskustelua siitä, että opintotuen tulorajoja ei ole tarkistettu 12 vuoteen.

Tuossa viime talvenahan Palkansaajien tutkimuslaitos teki tutkimuksen, jossa tosiaan tultiin siihen johtopäätökseen, että tästä opintotuen alhaiseksi jääneestä tulorajasta, joka nykyisin on siis tuo 12 195 euroa vuodessa, aiheutuu merkittävät hyvinvointitappiot. Näiltä 40 000 opiskelijalta Kela haluaa periä takaisin 43,3 miljoonaa euroa opintotukia. No, tämä tietysti voi jostain kuulostaa siltä kuin valtio siinä pärjäisi, mutta näin ei ole, vaan tämä tutkimus selvästi osoittaa, että jos opintotuen vapaan tulon rajaa korotettaisiin 50 prosentilla eli se nousisi tasoltaan noin 18 000 euroon vuodessa, niin opiskelijoiden tekemä työmäärä kasvaisi, keskimäärin noin 600 euroa opiskelijoiden vuosiansiot nousisivat ja tämän lopputulemana valtion nettotulot kasvaisivat 5,9 miljoonaa euroa vuosittain.

Tässä istunnossa myöhemmin käsitellään pienempää teknistä muutosta opintotukilain osalta, mutta toivoisin, että kun tätä keskustelua nyt sitten herätellään ja kun viime viikolla [Puhemies koputtaa] hallituksen ohjelmasta keskusteltiin, niin hallituspuolueet nyt sitten ottaisivat sydämenasiakseen myös tämän [Puhemies koputtaa] opiskelijoiden asian.

14.27 Päivi Räsänen kd: Arvoisa rouva puhemies! Kiitän edustaja Sari Sarkomaata, Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen puheenjohtajaa, hyvästä esittelystä ja myös tästä toimintakertomuksesta, joka on mielestäni kyllä hyvin informatiivisesti ja selkeästi laadittu. Siitä on helppo saada kuva Kansaneläkelaitoksen tilasta ja myös niistä ajankohtaisista haasteista, joita Kelalla on edessään.

Edustaja Sarkomaa totesi, että tällä tarkasteltavalla toimintakaudella valtuutetut asettivat ulkopuolisen asiantuntijatyöryhmän selvittämään Kelan tulevaisuutta, selvittämään sitä, vastaavatko Kelan ohjausta ja valvontaa, asemaa ja hallintoa ohjaavat lait nykypäivän tarpeita. Kansaneläkelaitos on historiallinen organisaatio, joka on varsin toisenlaisessa yh-

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

teiskunnallisessa tilanteessa aikoinaan perustettu, ja sosiaaliturva, jota Kela hallinnoi, on kyllä huomattavan paljon muuttunut tänä aikana.

Tuo selvitysryhmä, joka luovutti raporttinsa, piti tärkeänä, että Kelan toimialalla toimivien ministeriöiden ohjausta vahvistetaan. Meillä on ollut kokemuksia tilanteista, joissa Kansaneläkelaitoksen toimintaan on tullut aika merkittäviä haasteita muuttuneiden lainsäädäntöjen vuoksi. Yksi tällainen oli perustoimeentulotuen myöntäminen, joka siirtyi Kelalle vuoden 2017 alussa. Melko pian, heti siinä vuoden alussa tapahtuneen muutoksen myötä, käsittely ruuhkautui ja käsittelyajat viivästyivät, ja se aiheutti melkoisia vaikeuksia monille kansalaisille. Tuossa yhteydessä kirkastui se, että sosiaali- ja terveysministeriön vaikutusmahdollisuudet Kelan toimintaan olivat aika heikot, koska suoraa ohjausmahdollisuutta ei ole.

Samalla täytyy muistaa se, että Kansaneläkelaitos toimii eduskunnan valvonnassa eli se on meidän valvonnassamme oleva laitos — itsenäinen sosiaaliturvalaitos, jolla on oma hallinto ja talous — ja valvontaa hoitavat nuo 12 eduskunnan nimeämää valtuutettua. Kelan toiminnalla on todellakin iso merkitys yhteiskunnassa. Monen ihmisen toimeentulo on riippuvainen Kelan toiminnasta — siitä, saadaanko nuo päätökset viivytyksettä ja sovitussa aikataulussa. Suuresta yhteiskunnallisesta merkittävydestä johtuen olisi perusteltua, että myös Kelan valtuutettujen kokoonpano olisi parlamentaarisesti kattava. Tästähän käytiin keskustelua viime kaudella, ja olen ymmärtänyt, että puheenjohtajakin on ollut sitä mieltä, että kaikilla eduskuntaryhmillä tulisi olla jonkinlainen edustus tuossa valtuutettujen joukossa.

Viime kaudella — ja näin on nyt tämän uudenkin päätöksen mukaan — esimerkiksi kristillisdemokraateilla ei ollut omaa valtuutettua näitten valtuutettujen joukossa. Se johtaa käytännössä siihen hankalaan tilanteeseen, että esimerkiksi kun kansalaiset ottavat meidän edustajiimme yhteyttä, niin meillä ei ole oikein mitään välineitä, miten niitä asioita hoitaisimme, vaikka olemmekin edustajina suorassa vastuussa Kelan toiminnasta. Emme voi tehdä kirjallisia kysymyksiä hallitukselle, koska hallitus ei siitä vastaa, sosiaali- ja terveysministeri ei ole suoraan Kelasta vastuussa. Eikä ole mitään muodollista välinettä, jolla me kansanedustajat taas voisimme Kelan valtuutettuihin olla yhteydessä ja heiltä vaatia sitä vastuunkantoa, ei ole mitään sellaista välinettä, jota tässä voisi käyttää, muuta kuin sitten tietenkin ihan tavanomainen käytäväkeskustelu, johon on kaikilla tietenkin mahdollisuus. Ja kun edustaja Sarkomaakin otti esille tässä sen, että valtuutetut päättivät esittää eduskuntaryhmille, että asian jatkotyöstämiseen asetettaisiin parlamentaarinen työryhmä, niin pidän tätä kiireellisenä hankkeena ja toivon, että tämä parlamentaarinen kattavuus olisi yksi keskeinen asia, jota tuolla työryhmässä pohdittaisiin.

Jos ajatellaan Kansaneläkelaitoksen tulevia haasteita, niin ne liittyvät kyllä näihin suuriin lainsäädäntöuudistuksiin. Meillä on edessämme toivon mukaan mahdollisimman pian uudistus, joka koskee koko sosiaaliturvaa. Tässä yhteydessä toivon, että Kansaneläkelaitos on paremmassa valmiudessa kuin silloin vuonna 2017, kun perustoimeentulotuki siirrettiin Kelalle, jotta kansalaisten kannalta tärkeiden etuuksien kohdalla ei tapahdu viivästyksiä, jotka vaikeuttavat kansalaisten arkea. Ja siinä yhteydessä ajattelen, että olisi tärkeää, että kaikki eduskuntaryhmät olisivat siellä valtuutettujen joukossa edustettuina.

14.34 Jaana Pelkonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Viime vuonna Kela maksoi perustoimeentulotukea 716 miljoonaa euroa, josta merkittävä osa meni nuorille, täysi-ikäisille alle 25-vuotiaille. Toimeentulotukihan on tarkoitettu viimesijaiseksi lyhytaikaiseksi tuki-

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

muodoksi auttamaan tilapäisen vaikean tilanteen yli. Kelan tietojen mukaan toimeentulotukiasiakkuudet erityisesti nuorten kohdalla ovat kuitenkin osin muuttuneet pitkäaikaisiksi, mikä ei ole tämän tuen alkuperäinen tarkoitus. Toimeentulotukiriippuvuutta on pyrittävä ennaltaehkäisemään ja auttamaan nuoria mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Kelan tulee omien ohjeidensa mukaisesti ilmoittaa hakijan asuinkuntaan, mikäli alle 25-vuotiaan pääasiallinen toimeentulo on viimeisen neljän kuukauden aikana ollut vain toimeentulotuki. Tämä on ehdottomasti tarpeellinen toimenpide mutta ei yksinään riitä auttamaan nuoria. Myös Kelan Ohjaamo-toiminnassa mukana oleminen on ollut tärkeää nuorten kannalta.

Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kannalta on hyvin ongelmaista, että he voivat haakea pitkiäkin aikoja toimeentulotukea kirjallisesti tapaamatta koskaan ketään kasvotusten. Tällainen käytäntö ymmärrettävästi vain passivoi ja vahvistaa syrjäytymiskierrettä. Jokainen toimeentulotukea saava nuori pitäisi ainakin omasta mielestäni tavata henkilökohtaisesti ja auttaa nuorta hänen tarvitsemansa avun ja tuen piiriin. Erityisesti nyt perustoimeentulotuen maksatuksen ja laskennan siirryttyä Kelalle on varmistettava, että saumaton yhteistyö Kelan ja sosiaalityön välillä onnistuu. Kysyisin paikalla olevilta Kelan valtuutetuilta: onko mahdollisesti Kelan suunnalta tiedossa uusia toimenpiteitä nuorten tukemiseksi ja auttamiseksi?

14.36 Pasi Kivisaari kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomuksesta 2018 ja erityisesti edustaja Sarkomaan selkeästä asian esittelystä.

Yksi vuoden 2018 merkittävimmistä etuushankkeista oli kansallisen tulorekisterin käyttöönoton valmistelu. Kela on osallistunut alusta lähtien tulorekisterin tuottamiseen. Tulorekisterin käyttöönoton tavoitteena on edistää palveluiden automatisointia ja helpottaa merkittävästi etuuksien hakemista. Tulorekisterin ansiosta monia etuuksia voidaan vuoden 2019 alusta lähtien myöntää ajantasaisten tietojen pohjalta ja aikaisempaa nopeammin, hyvä niin.

Vuodenvaihteessa voimaan tullut laki tulorekisteristä on kuitenkin aiheuttanut jonkun verran haasteita erityisesti urheiluseuroissa. Avaan asiaa hiukan tarkemmin. Haasteena on erityisesti juniorituomareille maksettavat palkkiot, jotka summasta ja saajan iästä riippumatta on ilmoitettava tulorekisteriin viiden päivän sisällä maksusta. Seuraavassa eräs tosielämän esimerkki urheiluseuran toiminnasta:

Seuran toiminnassa juniorituomareita oli kauden aikana 80 henkilöä, ikähaarukka 8 vuodesta ylöspäin. Tuomaripalkkio oli 5–20 euroa per peli. Pelikausi oli toukokuu–syyskuu eli viisi kuukautta. Jokainen tuomari tuomitsi joka kuukausi, palkkatapahtumien määrä on näin ollen 5 kertaa 80 eli 400 kappaletta. Käytössä olevassa kirjanpito- ja palkanmaksuohjelmassa palkkatapahtuman hinta on 7 euroa kappale, ja siihen tilitoimiston työ päälle, eli 10 euroa kappale. Tällöin tämän toiminnan kustannukset urheiluseuralle olivat 4 000 euroa.

Monet joukkueet ovat aikaisemmin maksaneet tuomaripalkkiot omista käteiskassoistaan. Tällöin joukkueiden taustahenkilöiden pitäisi hoitaa itse ilmoitukset, esimerkiksi Suomi.fi:n kautta. Vapaaehtoisille seuratyöntekijöille tämä on melkoinen kuormitus. Toinen vaihtoehtohan on, että palkkiomaksulaput lähetetään tilitoimistoon, joka hoitaa tulorekisteri-ilmoitukset. Tällöin kustannukset ovat vielä suuremmat. Kun pelejä on lähes joka päivä ja useampikin peli samana iltana, ilmoituksia tulee valtava määrä. Jos toimitaan niin,

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

että kaikki palkkiot maksetaan tuomareiden pankkitileille tilitoimiston kautta, niin kustannusarvio on siis tuo mainitsemani 4 000 euroa. Käytäntö menee kuitenkin useimmiten niin, että tuomari ottaa kuittaukset joukkueelta tuomitsemistaan peleistä ja lähettää kuun lopussa ilmoituksen tilitoimistoon. Tuomaripalkkiot pitäisi maksaa seuran yleiskulutililtä, minä jälkeen ne laskutetaan joukkueelta. Eli tulee paljon lisätyötä aikaisempaan verrattuna. Jos tilitoimisto tekee erittelyn tuomaripalkkioista joukkueittain, lisäkustannukset ovat vielä suuremmat.

Tuomaripalkkiot ovat siis työkorvausta, josta ei makseta sivukuluja, eikä suurimmasta osasta mene veroja. Voittajia tässä asiassa ei oikein ole. Valmentajien kilometrikorvaukset, pelaajapalkkiot ynnä muut eivät ole niinkään ongelma, vaan nimenomaan nämä juniorituomareiden palkkiot ja niiden yhteys tulorekisteriin.

Arvoisa puhemies! Ilman juniorituomareitakaan asioita ei pystytty hoitamaan, sen me tiedämme varmasti kaikki. Juniorituomarina olohan on vähintään yhtä kasvattava kokemus kuin pelaaminenkin. Vaatii rohkeutta olla yksin tai kaksin aikuisten valmentajien edessä. Tämä sama ongelma toistuu monessa eri lajissa.

Arvoisa puhemies! Hallitusohjelman sivulla 79 sanotaan seuraavasti: ”Kansalaistoimintaa häiritsevää hallintokuormaa puretaan ja lupakäytäntöjä kevennetään. Selvitetään ja poistetaan pikaisesti muun muassa tulorekisterin aiheuttama tarpeeton kansalaistoimintaa häiritsevä hallinnollinen taakka pienille yhdistyksille.” Tämä on hyvä kirjaus, eli hallitusohjelma ottaa asiasta koppiä. Tämä toivon mukaan johtaa toiminnan järjestyttämiseen. Seuratoiminnan hallinnollista taakkaa on vähennettävä ja toiminnan ketteryyttä on lisättävä.

14.41 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin kiitoksia esittelystä. Valtuutettujen kertomus on myös kirjallisessa muodossaan helposti luettavaa ja helposti lähestyttävää, ja siinä mielessä kiitokset myös koko valtuutettujen toimintakertomuksen laatineille tahoille.

Kelan toiminta on suomalaisten pienituloisten ihmisten kannalta tärkeä ja koko yhteiskuntaa kannatteleva järjestelmä, mutta keskityn nyt ehkä enemmän Kelan korvaamiin taksimatkoihin.

Nyt tässä kertomuksessa kuvataan ehkä selkeämmin se, miksi näin kävi, miksi Kelan taksipalveluiden osalta uudistuksen myötä aiheutui sekaannusta ja puutteita palveluissa. Aiemmin täällä käsitellessämme valtuutettujen kertomusta edellinen liikenneministeri kiisti sen yhteyden, että taksilaki olisi sinällään aiheuttanut sen, mutta nyt tässä kertomuksessa on kuvattu se, että se olisikin vaatinut lakiesityksen eikä sitä pelkällä asetuksella olisi voitu tehdä. Nyt tämä avaa sen asian, mitä ja kuinka sattui, ja siitä on hyvä lähteä kehittämään toimintoja.

On kuvattu hyvin, kuinka Kelassa on tiedostettu nämä ongelmat, joita korvattaviin taksipalveluihin tulee. Täällä kuvataan hyvin, mitä kaikkea on tehty, kuinka paljon on annettu sakkoja ja kuinka paljon kilpailutusta ollaan pyritty kehittämään, ja palvelujen tarjontaan on tullut selkeästi parannusta. Kuitenkin itse pohdin sitä, että jos vaikkapa kunta kilpailuttaa vaikkapa maansiirtokuljetuksia omaavia yrityksiä, niin kyllä siinä kilpailutusvaatimuksessa yleensä edellytetään, että kilpailuun osallistuvalla on sitten sellainen kalusto, jolla voidaan suorittaa tämä toimenpide. Eli kun katsoo tätä puhelinpalveluitten osalta, niin edelleenkin tämä on puutteellista, ja nyt toivoisin, että valtuutetut omalta osaltaan vievät Kelan kilpailutusta kehittäville tahoille pyynnön ja vaatimuksen, että kilpailutilanteessa

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

toimittajalla, joka haluaa osallistua kilpailuun, pitää olla käytännössä riittävät resurssit, joilla voidaan turvata se, sillä jos saadaan jalka oven väliin, niin sakot eivät välttämättä [Puhemies koputtaa] tee liiketoiminnasta kannattamatonta.

14.44 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Myös minä kiitän Kelan valtuutettujen puheenjohtaja Sari Sarkomaata erittäin hyvästä toimintakertomuksen esittelystä.

Kansaneläkelaitos on Suomessa paljon vartija. Kelan kanssa asiointia on lähes mahdollista väistellä koko elämän ajan, joten sen toimintakyky heijastuu suuren ihmisjoukon arkeen. Kelan valtuutettuna olen seurannut toimintaa läheltä jo pidemmän aikaa, ja voin todeta vilpittömästi — ja uskon, että moni valtuutettu yhtyy tähän ajatukseen — että Kela yrittää pysyä palveluissaan ajan hermoilla ja pyrkii resursseihin suhteutettuna niin hyvään asiakastytyvyyteen kuin mahdollista. Kelan toiminnasta valitetaan julkisuudessa varsin paljon, mikä johtuu varmasti osin käsiteltävien asioiden monimutkaisuudesta sekä tulokannanvaraisuudesta.

Kelan toiminta on erittäin merkityksellistä myös Suomen talouden kannalta, ja sen hoitaman sosiaaliturvan etuusmenot olivat vuonna 2018 yhteensä 14,87 miljardia euroa. Kasvua vuoteen 2017 verrattuna oli 0,2 prosenttia, ja etuusmenot olivat bruttokansantuotteen suhteutettuna reilut 6 prosenttia. Toimintakulut ylsivät yli 0,5 miljardiin, joten silläkin on siis todella väliä, kuinka Kela johtaa ja hallinnoi toimintaansa.

Kilpailutus ja vammaisten kuntoutuspalvelut ovat yhtälö, joka ei oikein toimi. Se aiheuttaa suuria ongelmia monille. Taksivuudistus on asia, joka ei ole mennyt nappiin. Kela-kyydeissä ilmenee ongelmia edelleen. Ongelmakohdat on kuitenkin tunnistettu, ja muun muassa Kela-taksijärjestelmä pitää saada nykyistä toimivammaksi mahdollisimman pian. Ongelmat pitää korjata, kun ne havaitaan. Poliitikkojen ja median luoma paine on aiheellista, ja odotan myös itse taksiasiaan liittyen tosielämän tasolla näkyviä parannuksia.

Vuonna 2018 asiointimäärät asiakaspalvelussa pienenivät hiukan, mutta erityisesti puhelinpalvelujen kysyntä jatkui kovana. Kertomuksesta ilmenee, että erityisesti alkuvuonna ruuhka asiakaspalvelussa pääsi yllättämään ja jonotusajat venyivät. Kasvaneen työtaakan seurauksena asiakaspalveluun myönnettiinkin lisää resursseja, ja tilanne muuttui myös sen myötä vähän paremmaksi. Vuoden 2018 aikana peräti 20 palvelupistettä korvattiin muilla palveluilla, perustuen Kelan hallituksen vuonna 2017 määrittämiin kriteereihin. Korvaavia palveluita ovat esimerkiksi kuntiin perustetut asiointipisteet ja sosiaalitoimen yhteydessä toimivat pop-up-palvelut. Vuoden lopussa palvelupisteitä oli 161.

Kattavan palvelun toimipisteiden alasajo ei ole ongelmatonta. Kannan erityistä huolta ikäihmisistä ja vammaisista ja muuten heikommassa tilanteessa olevista suomalaisista, joille tuottaa vaikeuksia asioida muuten kuin perinteisesti tiskillä. Kelan ja myös muiden viranomaispalvelujen siirtyminen verkkoon kiihtyy vain entisestään. Palvelujen muuttuessa on pidettävä huoli siitä, että riittävää tukea ja opastusta on tarjolla aivan jokaiselle kaikkialla maassa. Tasavertaisuus julkisten palvelujen saatavuudessa ei saa olla kiinni it-taidoista tai liian pitkistä välimatkoista. Tästä johtuen palvelupisteiden verkoston maantieteelliseen kattavuuteen on mielestäni kiinnitettävä jatkossa erityistä huomiota.

Arvoisa puhemies! Maalis- ja syyskuussa 2018 toteutetuista asiakastytyvyyssindeksikyselyistä kävi ilmi, että yleinen tyytyväisyys Kelan palveluihin on kuitenkin melko hyvällä tasolla arvosanan ollessa 7,5 asteikolla nollasta kymmppiin laskettuna. Mobiilikyselyn tulokset olivat vielä pykälää parempia. Asiakkaat olivat kaiken kaikkiaan melko tyytyväisiä Kelan kykyyn vastata heidän palvelutarpeisiinsa ja Kelan palveluihin yleensä. Puuttei-

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

ta ilmeni asioimisen helppoudessa ja vaivattomuudessa sekä tiedonsaannin riittävydessä ja selkeydessä asiakkaille kuuluvien etuuksien ja palveluiden osalta.

On hyvä, että Kela selvittää asiakastytyvyyttä aktiivisesti ja säännöllisesti. Vaikka yleinen arvosana on hyvä, nostaisin esille palveluprosessin kehittämisen erityisesti haastavimmissa tapauksissa sekä silloin, kun ilmenee erimielisyyksiä asiakkaiden kanssa. Kaikki työtään tekevät virkailijat ja asiakkaat ovat kuitenkin vain ihmisiä, joten kommelluksia sattuu aina, ja näin tulee olla jatkossakin. Tästä johtuen toivon, että erityisesti tällaisten ongelmallisten tapausten ratkominen saa jatkossa entistäkin enemmän painoarvoa Kelan toiminnan kehittämisessä.

Lopuksi, arvoisa puhemies: perussuomalaisten edustajina, valtuutettuina, ovat lisäksi toimineet Leena Meri ja — varajäsenenä — Mika Niikko.

Ja vielä sanoisin sen, että ylivoimaisesti eniten palautetta kansanedustajana saan Kelaan liittyvissä asioissa, yhteydenottoja ja palautetta, ja toivotaan toimenpiteitä. Kaiken kaikkiaan kuitenkin kiitos. Valtuutettuna on ollut hyvin mielenkiintoista ja hyvin ansiokasta olla, nimittäin siellä saa tietää, kuinka Suomen kansa voi.

Lopuksi sanon vielä kaikille erittäin hyvää juhannusta.

14.51 Terhi Koulumies kok: Arvoisa puhemies! Haluan aluksi kiittää edustaja Sarkomaata hienosta esittelystä Kelan toimintakertomuksen osalta.

Kommentoin samaa taksikyytiasiaa, jota jo edustajat Myllykoski ja Elomaa hieman sivusivat. Nimittäin olemme varmasti kaikki saaneet paljon palautetta ihmisiltä koskien näitä Kela-taksien saatavuusongelmia. Ne ovat olleet myöhässä, ja kyytien tilaamisessa on ollut ongelmia. Tilauksia on joutunut jonottamaan pitkään, ja joskus taksit eivät ole saapuneet ollenkaan. Ilmeisesti ongelmia on ollut erityisesti täällä etelässä, Helsingissä ja Uudellamaalla. On ihan ymmärrettävää, että ongelmat ovat varmaan johtuneet juuri siitä, että kilpailutukset tehtiin samaan aikaan kuin valtakunnallinen taksiuudistuskin toteutettiin.

Niinpä olen erityisen iloinen siitä, että näyttää todella siltä, että Kelan valtuutetut ovat aktiivisesti ja hyvin säännöllisesti seuranneet sitä tilannetta, saaneet ja pyytäneet raportteja tästä taksikilpailutuksesta ja sitä kautta pyrkineet jatkuvasti seuraamaan tilannetta ja parantamaan sitä. Toivon, että jatkossa toimitte samalla lailla vastuullisesti ja että myös Kelan kilpailutusosaamista kehitetään nykyisestä edelleen. Se on julkisella sektorilla monella eri taholla ollut vähän ongelma, ja se on hyvä kehityskohde tulevinakin vuosina. — Kiitos.

14.53 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Meillä on käsittelyssä Kelan valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 2018, ja haluan myös osaltani kiittää Kelan valtuutettujen puheenjohtajaa Sari Sarkomaata hyvästä selostuksesta. Taksipalvelujen saatavuus ja vaativan kuntoutuksen kilpailutus ovat asioita, joista on tullut paljon yhteydenottoja ja jotka ovat huolettaneet ihmisiä. Nämä on otettava vakavasti, ja niihin onkin tartuttu Kelassa — kiitokset siitä. Vammaiset lapset ovat sellainen erityisryhmä, jonka kohdalla pitää kyllä kysyä ja kyseenalaistaa, ovatko he se ryhmä, jonka vaatima kuntoutus altistetaan kilpailutukselle. Heidän tarpeensa tulee arvioida yksilöllisesti ja kuntoutuksen olla räätälöityä, kullekin heille itselleen sovitettavaa. Lasten kuntoutuksen kohdalla merkittävä osuus on myöskin vuorovaikutuksen toimivuudessa henkilökunnan kanssa, ja jos se ei toimi, niin kuntoutuskaan ei etene.

Toinen asia, mihin haluan kiinnittää tässä huomiota, on myös kansanedustaja Jaana Pelkosen esille nostama nuorten syrjäytyminen. On erittäin ilahduttavaa, että vuoden 2018

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

keskeinen hanke myös Kelassa on ollut NEET-nuorten mahdollisuuksien ja elämänhallinnan parantaminen, samoin ne toimenpiteet, mihin on tartuttu, että saataisiin syrjäytymisvaarassa olevista nuorista kiinni. Tätä työtä on tarpeen jatkaa ja ottaa siihen vielä aktiivisempi ote, niin että yhteistyötä kuntien kanssa parannetaan, ja itse näkisin, että siihen tarvittaisiin jonkinlainen velvoittava lakimuutos, niin että kun huoli ja tällainen ilmoitus Kelasta lähtee kuntiin, niin kunnan sosiaalitoimen pitäisi olla aktiivisesti yhteydessä nuoreen. Nuoren tapaaminen olisi yksi tärkeä asia siinä, jolloin pystyttäisiin kartoittamaan sitä koko elämäntilannetta.

Kansanedustaja Heikki Autto nosti myös opintotuen esille, ja olen aivan samaa mieltä, että opintotuen tulorajojen uudelleentarkastelu pitäisi jatkossa tehdä. On hienoa — on kylä tämän vuoden asia jo — että tämä oppimateriaalilisä, edellisen hallituksen aikaansaama hyvä uudistus, joka on tulossa käyttöön nyt jo heti syyskauden alusta, on saatu jouhevasti käyttöön Kelan kautta opintotuen hakemisen yhteydessä.

14.56 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Kiitoksia Kelalle ja Kelan valtuutetuille toiminnasta ja tämän toimintakertomuksen meille tuottamisesta.

Arvoisa puhemies! Eniten palautetta kansalaisilta Kelan toimintaan liittyen on ehkä tullut näistä Kela-takseista, mihin tässä ovat aiemmat puhujat jo viitanneet. Niiden toiminnassa on koettu paljon ongelmia, ja kuten tiedetään, ongelmat lähtivät käsistä viimeisen kilpailutuksen ja taksilain muutoksen jälkeen. Ongelmia on ollut palvelun laadussa, kyytien välityksessä, odotusajassa ja alati vaihtuvissa kuskeissa. Myös taksiyrityksiltä on tullut jonkun verran kritiikkiä liittyen erityisesti välityspalveluiden toimintaan. Toivottavasti tätä palvelun laatua seurataan jatkossakin Kelassa ja valtuustossa ja tarvittaessa ryhdytään tarvittaviin toimiin. Olen iloinen siitä, että valtuustossa tähän asiaan on kiinnitetty huomiota.

Toinen asia, mistä on tullut runsaasti palautetta, on nämä tulkkauspalvelut, joissa myös on koettu ongelmia niin ikään kilpailutuksen jälkeen. Ihmiset eivät enää aina ole saaneet tarvettaan vastaavaa laadukasta tulkkausta, ja toisaalta monia kokeneita tulkkeja, pienyrityksiä, on ajettu pois palvelutuotannon piiristä. Myös vammaisten kuntoutukseen liittyvissä kilpailutuksissa ja sen jälkeisessä toiminnassa on laadussa ja yksilöllisessä palvelussa koettu ongelmia, niin kuin tässä edellinenkin puhuja viittasi.

Tämä kokonaisuus varmaan kertoo siitä, että ihmisten palvelujen kilpailuttaminen, varsinkin kun tarpeet ovat usein hyvin yksilöllisiä ja vaihtelevia, on erittäin vaikeata. Siinä ei aina onnistuta välttämättä halutulla tavalla, joten on tärkeää, että on tällaisia vaihtoehtoisia hankintamuotoja ja toisaalta kilpailutuksen laadun ja toteutuksen seuranta ja edelleenkehittämistä. Olen iloinen, että valtuustossa on tähän kiinnitetty huomiota ja varmasti kiinnitetään jatkossakin huomiota ongelmien ilmaantuessa ja erityisesti ongelmien ennaltaehkäisemiseksi.

Arvoisa puhemies! Perustoimeentulotuesta sen verran, että sen siirto Kelaan, kun siitä päätettiin ja se tehtiin, ei lähtökohtaisesti ollut säästötoimi. Valitettavasti kuitenkin esimerkiksi lääkekulujen korvaamisessa on joidenkin ihmisten osalta siirto aiheuttanut heikennyksiä ja leikkauksia ja vaikeita tilanteita ihmisten elämän ja toimeentulon kannalta. On hyvä, että myös tähän asiaan Kelan valtuustossa on kiinnitetty huomiota. Ja toivon, kun Kelassa päätöksiä tehdään, niin aidosti otetaan yksilökohtaisesti huomioon se ihmisen tilanne eikä aiheuteta kohtuuttomia tilanteita vähävaraisille henkilöille.

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

14.59 Sari Essayah kd: Arvoisa rouva puhemies! Haluan yhtyä kiitoksiin Kelan valtuutettujen toimintakertomuksen esittelystä vuodelta 2018 — kiitokset erityisesti Kelan valtuutettu Sari Sarkomalle, hän hyvin jäsensi tätä toimintakertomusta. Ja todellakin, ihmiset ottavat paljon meihin kansanedustajiin yhteyttä, koska tietävät, että Kela on yhteiskunnan ja ennen kaikkea eduskunnan laitos. Mutta niin kuin tuossa edustaja Räsänen toi esille aiemmassa puheenvuorossaan, tällä hetkellä tilanne on se, että parlamentaarinen edustus ei tuossa Kelan valtuutettujen joukossa tule täyttymään, ja siinä mielessä aika monesti on sitten vain joutunut antamaan kollegoitteen nimiä ja on toivonut, että henkilöt ottavat sitten heihin yhteyttä, jos on sen tyyppisiä asioita, joita ei pysty kansanedustajana edistämään.

Mutta niin kuin näissä puheenvuoroissa on tullut esille ja myöskin tässä Sarkomaan esittelyssä, Kelalla eivät kaikki nämä siirrot — esimerkiksi siirto kunnilta Kelalle toimeentulotuen kohdalla ja taksikilpailutus ja kuntoutuksen kilpailutus, tulorekisteriin siirtämiset — aina ole menneet ihan niin kuin Strömsössä, ja se on tietenkin hyvä, että tuodaan nämä esille. Mutta joskus sitten miettii, että tällaisiin isoihin järjestelmäuudistuksiin pitäisi pystyä hyvin huolellisesti etukäteen varautumaan, koska nämä ovat juuri niitä asioita, joissa se niin sanottu pieni kansalainen sitten kokee tulevansa raskaasti päähän potkituksi, kun ihmettelee, että minkä takia esimerkiksi — niin kuin tuossa juuri tämänkin keskustelun aikana eräs kansalainen laittoi viestiä — takuueläke ja työkyvyttömyyseläke ovat lyöneet toisiaan korville, kun tulorekisteristä onkin ilmennyt jokin pieni palkkio ja henkilöltä lähtee sitten seuraavassa kuussa kokonaan takuueläke sieltä pohjalta pois. Kyllähän se on tosi vaikeaa semmoisissa tilanteissa ihmisille selittää, että hyvä tavaton, että tässä on nyt tämän tyyppinen ongelma, kun ihminen kokee jäävänsä täysin tyhjän päälle ja ikään kuin yhteiskunnan päähän potkimaksi.

Mutta kun nyt tämänkin hallituksen listalla on tämä sotu-uudistus, joka tulee olemaan omalla tavallaan erittäin massiivinen, varmasti tällainen järjestelmäuudistus mutta tietenkin ennen kaikkea näitten erilaisten sosiaaliturvaetuuksien yhteensovittamisen uudistus, niin toivoisi, että niihin on hyvissä ajoin valmistauduttu ja niihin tehdään sitten tarvittavat muutokset ja että niissä on sitten laaja-alaiset työryhmät pohtimassa kaikkia näitä yhteensovittamisen ongelmia.

Täällä on nostettu erityisesti esille vielä tämä viime vuonna kuohuttanut taksien Kela-kyytien kilpailutus, ja täytyy sanoa, että hyvä, että asiassa nyt ollaan päästy vähän selkeämpään suuntaan, mutta erityisen hyvää on se, että hallitusohjelman kirjauksesta on pääteltävissä, että tähän taksilakiuudistukseen, joka siellä taustalla on ollut tätä hämmennystä aiheuttamassa, ollaan nyt hakemassa korjauksia, ja on syytäkin, koska meillä tuolla maaseudulla ei kyllä ole kohta taksia ollenkaan ja täällä Helsingin seudulla kasvukeskuksissa taksit eivät oikein tiedä, minne niitten pitäisi ajaa.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: On ilmeisesti tarvetta debattiin. Edustaja Kurvinen, myönnän 1 minuutin mittaisen vastauspuheenvuoron.

15.02 Antti Kurvinen kesk (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies, kiitoksia! Täällä on käyty erittäin laadukasta keskustelua tästä Kelan valtuutettujen toimintakertomuksesta viime vuodelta. Minun mielestäni sellainen selkeä asia, mikä täällä on tullut oikeastaan melkein jokaisessa puheenvuorossa esille, on nämä erilaiset Kelan hankinnat — on kysymys sitten taksikyypeistä, kun pitää mennä vaikkapa keskussairaalaan, tai on kysymys tulkki-

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

palveluista, on kysymys vaativasta kuntoutuksesta. Minun mielestäni on erittäin positiivista, että uuden punamultahallituksen ohjelmassa on todettu se, että on valmiutta arvioida sitä, millä tavalla hankintalaki soveltuu näihin erilaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon kilpailutuksiin, koska kyllähän ne ovat sellaisia palveluita, että jos siellä mennään vain eurot edellä, niin yleensä tulee niitä ongelmia, mitä tässä keskustelussa on kuvattu. Itse toivon, että nyt toden totta tarkastellaan hankintalakia, voidaanko tehdä ihan lainsäädännöllisiä muutoksia. Varmasti Kelan pitää toimintatapojaakin miettiä ja miettiä suorahankintojen käyttöä entistä enemmän, mutta myös lakimuutokset on katsottava, niin että ennen kaikkea ihmisen hoito ja tuki toteutuvat, eikä sitten katsota vain sitä [Puhemies koputtaa] jonkun palvelun tuntihintaa.

Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen: Ja sitten puhujalistaan, nähtävästi.

15.03 Sari Sarkomaa kok: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on muutamia kysymyksiä tullut. Näistä takseista — niistä kysynyt kansanedustaja lähtikin — on hyvä todeta, että niin kuin varmasti edustajat tietävät, Kelan on toimittava lainsäädännön puitteissa, ja silloin kun hankintoja tehdään, niin markkinaoikeus puuttuu, jos edellytetään, että tietyt kalustot ovat tarjoushetkellä käytössä. Eli näitä on kyllä valtuutetuissa käyty läpi, mutta kyllä tunnen tämän tuskan ja itsekin pohdin välillä, täytyykö lähteä ajamaan taksikyytejä, kun en muuta ehtinyt tekemään kuin vastaamaan niihin huoliin, mitä tuli, kun taksi ei tullut. Uudenmaan osalta nyt kilpailutus on tehty uudestaan, mutta on mielestäni ihan perusteltua — ja tämä ei tietenkään ole tuon kertomuksen mukaista kannanottoa, mutta valtuutetut ovat tätä asiaa käyneet läpi — että myöskin lainsäädäntöä on arvioitava, jotta Kela pystyy järkevästi sitten jatkossa kilpailuttamaan taksikyytejä ja ihmiset pääsevät terveydenhuoltoon ja muualle. On usein kysymys kaikkein vaikeimmista sairauksista, kun näitä takseja käytetään.

Edustaja Räsänen nosti esille sen, että pienet ryhmät eivät omaa paikkaa Kelan valtuutetuissa, ja tämä alleviivaa sitä tilannetta, että kysymys on Kansaneläkelaitoksesta, 15 miljardista, kysymys on etuuksista, joita jokainen suomalainen ainakin jossain elämänvaiheessa saa, ja lainsäädäntö ei mielestäni, eikä valtuutettujenkaan mielestä, ole ajan tasalla. Sen takia on täysin välttämätöntä, että eduskuntaryhmien puheenjohtajistot nyt asettavat sen parlamentaarisen työryhmän ja katsotaan, miten me saamme Kela-lainsäädäntöä uudistettua ripeästi. Ei tarvitse lähteä tyhjältä pöydältä, meillä on asiantuntijatyöryhmä tehnyt esityksensä. Se ei ole täysin yksimielinen, mutta siellä on peruslähtökohdat yksimielisiä, niin että Kelan hallinto saadaan sille tasolle, että siellä esimerkiksi toteutetaan yleisiä valtionhallinnon periaatteita.

Se, mikä tässä asiantuntijatyöryhmässä jäi mielestäni vähän ohueksi, mitä he eivät uskaltaneet kosketella, on ylipäättään Kelan valvonta. Jos ajatellaan, että Kansaneläkelaitosta aikoinaan valvoivat kansanedustajat, niin on pohdittava, mikä on järkevä tapa valvoa näin laajaa itsenäistä sosiaaliturvalaitosta. Esimerkiksi Valtion tarkastusvirasto ei ole osallisena valvomassa varainkäyttöä, vaikka 80 prosenttia tulee valtion budjetista. Pidän aivan välttämättömänä, että parlamentaarinen työryhmä asetetaan, ja pidän erinomaisena, että hallitus on luvannut selvittää lainsäädännön uudistusta, mutta se ei kyllä nyt riitä, vaan laki pitää uudistaa.

Haluan vielä kansanedustajille sanoa, kun me kaikki yhdessä viime kädessä valvomme Kansaneläkelaitoksen toimintaa, että olemme toimittaneet jo vuonna 2017 valmiit lakipy-

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

käläesitykset ministeriöön. Ne valmisteltiin valtuutettujen pyynnöstä Kelan johdossa. On paljon asioita, mitä Kela on tehnyt, esimerkiksi uudistanut organisaatiotaan, mutta lakia ei ole uudistettu. Eli jos vaikka kahdessa osuudessa lakiesitykset tuotaisiin eduskuntaan. Tärkeintä on, että laki saadaan vastaamaan tämän päivän toimintaa ja ennen kaikkea lainsäädäntö saadaan sellaiseksi, että Kansaneläkelaitos voi toimia sen nykyisten vastuiden mukaisesti.

Arvoisa puhemies! Totean sen, että tämä toimintakertomus on keskeinen osa Kansaneläkelaitoksen valvontaa, mutta on tärkeää, että myöskin ne liitteet käydään huolella läpi. Eduskunnassa on kertomusmenettely, jonka mukaisesti tämä kertomus menisi sitten substanssivaliokuntaan eli sosiaali- ja terveysvaliokuntaan. Itse olen pitänyt tärkeänä ja haluan tässä sanoa sen, että otettaisiin käytäntöön myöskin se, että sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytäisi lausuntoja, pyydetäisiin tarkastusvaliokunnalta lausunto, ehkä valtiovarainvaliokunnaltakin lausunto.

Sanon myöskin ohi tämän kertomuksen nyt tehtävän jättävänä Kelan valtuutettujen puheenjohtajana, että olen kantanut vähän huolta siitä, että sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, joka on käsitellyt tätä kertomusta, on ollut valtaosa Kelan valtuutettuja, ja tämän vuoksi on myös hyvä arvioida jatkossa, miten tätä kertomusta käsitellään ja millä tavalla voitaisiin eduskunnassa uudistaa Kelan valvontaa, ja sen takia todellakin vielä toistan sen, että on välttämätöntä, että tuo parlamentaarinen työryhmä asetetaan.

Täällä edustaja Pelkonen kysyi vielä nuorten tilanteesta, syrjäytyneiden nuorten tukemisesta, ja täällä edustaja Laiho totesikin, että NEET-nuoria koskeva projekti vakinaistetaan, ja paljon muutakin pitää tehdä. Toivon, että eduskunta ja valtuutetut voisivat jatkaa sitä työtä, mitä tällä valtuutettujen kaudella ja viime eduskuntakaudella tehtiin, että olemme pitäneet niihin kiperiin kysymyksiin, joihin ei ole ratkaisuja, liittyvistä toimista yhteisiä seminaareja. Yksi keskeinen asia on se, miten Kela tekee yhteistyötä kuntien kanssa, kun se perustoimeentulotuki on Kansaneläkelaitoksen hoidettavana ja kunnalla on oma tehtävänsä. Siinä on iso riski, että siinä jää väliinputoajia, ja tähän täytyy löytää yhteistyössä ratkaisu. Siitä, miksi ne yhteiset seminaarit ovat tärkeitä, on hyvä todeta, että Kansaneläkelaitoksen tehtävä on tehdä esityksiä sosiaaliturvan kehittämiseksi, ja tässä työssä valtuutetut yhteistyössä erityisesti sosiaali- ja terveysvaliokunnan kanssa voivat ketterästi tehdä ehdotuksia, ja toivon, että sitten myöskin hallitus niihin todellakin ripeästi tarttuu.

Förste vice talman Tuula Haatainen: Behandlingen av detta ärende avbryts nu. En timme var reserverad, och vi har redan överskridit den en aning. Behandlingen av ärendet fortsätter under detta plenum efter att de övriga ärendena på dagordningen blivit behandlade.

Riksdagen avbröt debatten klockan 15.10.

Riksdagen fortsatte debatten klockan 15.21.

Förste vice talman Tuula Haatainen: Nu fortsätter behandlingen av ärende 4 som avbröts tidigare under detta plenum. Debatten fortsätter.

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

15.21 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Täällä ollaan kiinnitetty huomiota tärkeisiin asioihin Kelan toiminnassa, mutta eräs minua askarruttava asia on toistaiseksi jäänyt kokonaan käsittelemättä. Haluankin tässä yhteydessä todeta, että tämä asiakirja, tämä Kelan valtuutettujen toimintakertomus, on yksi Kelan asiakirjoista. Toinen, minun mielestäni tärkeämpi, on Kelan tilastollinen vuosikirja. Kun täällä edustaja Aittakumpu, ymmärtääkseni leikillään, heitti, että tätä on hyvä lukea juhannuksena, niin itse asiassa siinä toisessa, siinä tilastollisessa vuosikirjassa, joka ilmestyy yleensä kesäkuussa, on kolmen- ja puolen-sadan sivun laajuudessa koko suomalainen sosiaaliturva eritelty: terveysturva, sosiaaliturva, eläkkeet, kaikki muut asiat. Ja nimenomaan sitä tutkimalla mieleeni ovat jääneet tietyt luvut, joita tämä valtuutettujen toimintakertomus ei nyt sinänsä ihan avaa.

Viittaan sivulle 55, missä on sairausvakuutuskorvaukset. Sieltä voitte lukea, että viime vuonna Kela korvasi yksityislääkäreiden palveluja 56 miljoonalla eurolla, yksityisiä hammaslääkäripalveluja 49 miljoonalla eurolla ja yksityistä tutkimusta ja hoitoa — se tarkoittaa käytännössä röntgenpalveluja, fysioterapiata ja laboratoriopalveluja — 40 miljoonalla eurolla. Harvassa sosiaaliturvaan kuuluvassa määrärahassa on tapahtunut sellainen romahdus kuin näissä tapahtui viimeisen neljän vuoden aikana. Nimittäin hammashuollon korvaus oli saatu Suomessa tasolle 120 miljoonaa euroa, nyt se on siis vähän yli 50 miljoonan euron tasolla. Siitä kaksi kolmasosaa leikattiin pois. Yksityislääkäripalvelujen korvaus oli 75 miljoonaa euroa, nyt se on tuolla 60 miljoonan euron tasolla. Ja tutkimus- ja hoitokorvaus puolitettiin tasolta 80 miljoonaa tasolle 40 miljoonaa euroa.

Tämä on usein nähty poliittisena oikeisto—vasemmisto-kysymyksenä, ajateltu, että koska nämä ovat nimenomaan yksityislääkäreiden, yksityishammaslääkäreiden ja yksityisten terveydenhuollon yritysten korvauksia, niin tämä olisi jollakin tavalla epämieluisa asia poliittiselle vasemmistolle ja sitten taas hyvinkin mieluisa ja tärkeä asia poliittiselle oikeistolle. Minä näen tämän asian täysin päinvastaisesti. Edellisen hallituksen aikana, kuten kerroin, nämä lähes puolitettiin tietyiltä osin, hammashuollon osalta jopa enemmän kuin puolitettiin. Ja nämähän ovat korvauksia, jotka ovat ihmisille erittäin tärkeitä sen takia, että meillä ei kuitenkaan kunnallinen eli se varsinainen palvelujärjestelmä ole riittävä. Silloin ihmiset tukeutuvat yksityiseen palvelujärjestelmään, ja Kela on sitä korvannut. Ja tähän tehtiin Suomen historian rajuimmat leikkaukset viimeksi kuluneen eduskuntakauden aikana.

15.25 Seppo Eskelinen sd: Arvoisa rouva puhemies! Näistä Kelan kyydeistä ja taksikyydeistä on keskusteltu täällä salissa jo useampaan kertaan, viimeksi oikeuskanslerin raportin yhteydessä ja nyt tietysti tässä. Yritin itse etsiä täältä nyt sitten kustannuksia, mitä tämä uudistus on maksanut, ja en itse asiassa saanut sieltä lukuja irti — taisivat Kelan valtuutetut ja puheenjohtaja lähteä pois.

Kaiken kaikkiaan uudistuksen tavoitteet eivät ole tässä toteutuneet, erityisesti sairaskuljetusten ja vammaiskuljetusten osalta, joten ongelma on ollut koko ajan päällä, ja myös taksipalvelut tuolla harvaan asutuilla alueilla ovat selvästikin heikentyneet. Tästä raportista ei löydy arviointia Kelan valtuutettujen osalta tämän kilpailutuksen vaikutuksista niin kustannusten kuin palveluidenkaan osalta, ja sitä tietysti olisin toivonut. Mutta onneksi tässä nyt hallitus on sitten käynnistänyt jo tällä hetkellä näitten taksipalveluiden osalta selvityksen, ja siihen palataan toivottavasti sitten varmaan hyvinkin lähiaikoina.

Riksdagen avslutade debatten.

Punkt i protokollet PR 20/2019 rd

Riksdagen remitterade ärendet till social- och hälsovårdsutskottet.